

ВЕБІНАР ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Розглядається ефективність використання вебінарів у процесі професійної підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників до застосування міжнародних наукометричних баз даних на прикладі діяльності компанії Clarivate Analytics. Аналіз використання вебінарів як форми навчання дає змогу зрозуміти процес формування компетентностей у роботі з платформою Web of Science, виявити особливості використання вебінарів як форми навчання, за потреби розробити тренінги щодо окремих тем, які недостатньо засвоюються під час роботи в наукометричних базах даних.

Використання наукометричних баз даних є актуальною темою, проблематикою якої займаються такі вітчизняні дослідники, як: О. М. Спірін, Л. Й. Костенко, В. М. Биков, і зарубіжні: С. Д. Хайтун, Р. Прайс, Дж. Каур та інші.

На сучасному етапі в професійній освіті активно використовуються інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ), однією із формою яких є вебінар. Ефективність використання вебінарів як дистанційної форми навчання щороку зростає, що дає можливість для проведення тренінгів, семінарів, онлайн-курсів від провідних спеціалістів через мережу Інтернет. Поширеними для різних фокус-груп як для здобувачів вищої освіти, так і для науково-педагогічних працівників серед закладів вищої освіти є вебінари. Визнаними серед науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти є вебінари від компанії Clarivate Analytics, які спрямовані на набуття базових і спеціальних навичок застосування міжнародної наукометричної платформи Web of Science.

Враховуючи особливості реформування вищої освіти та стрімкий розвиток наукової інформації, актуальним стає аналіз використання вебінарів як форми навчання та набуття практичних навичок, подальшого використання науково-педагогічними працівниками та здобувачами освіти в науково-дослідницькій роботі наукометричних баз даних на прикладі компанії Clarivate Analytics у процесі професійної підготовки науково-педагогічних працівників до використання якісної міжнародної наукової інформації, а саме – застосування міжнародних наукометричних баз даних у науково-педагогічній діяльності.

Ключові слова: вебінар, професійна компетентність, наукометрична база даних, Web of Science.

Якість підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників є одним із пріоритетних напрямів роботи закладу вищої освіти. Нині сфера вищої освіти потребує від науковця готовності до інноваційної діяльності, конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці. Міністерством освіти та науки України та закладами вищої освіти ведеться постійна робота в напрямі створення потрібних умов і забезпечення ресурсами для застосування новітніх інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх науково-педагогічних працівників.

У 2018 р. відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України «Про надання доступу закладам вищої освіти і науковим установам до електронних наукових баз даних» № 670 від 16 травня 2019 р. [4] закладами вищої освіти було отримано доступ до міжнародних електронних наукових баз даних Scopus та Web of Science за коштів державного бюджету, визначено нові вимоги до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, а також вимоги до опублікованої монографії, що подається на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук, які зазначені в Наказі № 1220 від 23 вересня 2019 р. [5].

Враховуючи кроки до трансформації української науки до світового простору, виникає гостра потреба в якісній науково-дослідній роботі українських науковців і демонстрації власних здобутків у міжнародному науковому просторі. У процесі наукової роботи дослідники стикаються з такими завданнями, як: публікація власних наукових здобутків, оцінка результатів власного наукового дослідження, відповідність дослідження певній проблематиці у світовому науковому просторі. На нашу думку, одним із інструментів розв'язання цієї проблеми є опанування навичками роботи в наукометричних базах даних за допомогою навчання через онлайн-вебінари.

У «Тлумачному словнику» зазначається, що вебінар – це віртуальний семінар, організований за допомогою інтернет-технологій у режимі реального часу [7]. Вебінари є однією з популярних форм сучасного навчання в закладах вищої освіти – як метод професійної комунікації між студентами та викладачами, так і для підвищення професійної кваліфікації. В. В. Свяцький та О. В. Скрипник трактують вебінар як форму дистанційного навчання, різновид вебконференцій, за якої взаємодія між викладачем і учасниками відбувається за допомогою web-технологій у режимі реального часу; взяти участь у вебінарі мають можливість до кількох сотень слухачів одночасно [6].

Основними перевагами вебінарів як форми одержання знань виділяють такі:

Зручність [6]. Долучення до вебінарів компанії Clarivate Analytics можна здійснити як зі смартфона, так і з комп'ютера з доступом до Інтернету. У Запорізькому національному університеті на базі наукової бібліотеки організовується спільний перегляд вебінарів.

Отримання інформації від найкращих спеціалістів [6]. Онлайн-навчання здійснюються провідними фахівцями з ресурсів Web of Science, такими як Ірина Тихонкова, Павло Ареф'єв та інші, що дає можливість здобути навички роботи на високому рівні.

Зворотний зв'язок [6]. Вебінар надає можливість поставити запитання тренерам із роботи з інформаційних ресурсів Web of Science як перед початком реєстрації, так і під час вебінару, за допомогою чату. Залежно від запитань, лектори надають відповіді в режимі реального часу або через листування електронною поштою.

Мобільність [6]. Після закінчення вебінару учасникам надається посилання для скачування презентації семінару, а також записи можна переглянути на Youtube-каналі компанії. Для слухачів онлайн-курсу є можливість кілька разів переглянути певну методику роботи й опанувати знання з певного виду діяльності.

Порівняно невисока вартість [6]. Час на підготовку і проведення лектором вебінару незалежно від розміру навчальних груп є незначним, а простота проведення й долучення слухачів до вебінару – чудовий варіант комбінації ціни та якості дистанційного навчання.

Колективізм. Вебінар дає можливість організувати спільну роботу над дослідницькими роботами, вивченням проблем, що пов'язані із професійною діяльністю слухачів, публічним захистом наукових робіт, доповідей, проєктів із обговоренням у режимі онлайн [6].

Враховуючи продуктивність використання дистанційної форми навчання – вебінару в навчальній діяльності та набуття професійних компетентностей, виникає потреба аналізу роботи компанії Clarivate Analytics з опанування практики роботи з платформою Web of Science.

Clarivate Analytics – незалежна американська компанія, заснована в 2016 році, управляє базами даних, інформаційними системами і колекціями з інтелектуальної власності, фінансується на основі передплати до її послуг. Компанія орієнтована на проведення наукових і академічних досліджень, патентний аналіз і правове регулювання, фармацевтичні та біотехнологічні дослідження, охорону товарних знаків, захист брендів і інтелектуальної власності [1].

Компанії Clarivate Analytics належить до однієї з найвпливовіших світових наукометричних баз даних – Web of Science, яка містить реферативні та бібліографічні бази даних наукових статей, що передбачають престижні періодичні видання, книги, матеріали конференцій, патентів із зазначенням реальної цитованості цих матеріалів [3].

Платформа Web of Science має бази даних наукових статей і патентів, а саме:

- Web of Science Core Collection;
- Chinese Science Citation Database;
- Derwent Innovations Index;
- KCI-Korean Journal Database;
- MEDLINE;
- Russian Science Citation Index;
- SciELO Citation Index.

Центральною БД є Web of Science Core Collection – база дослідницьких журналів із високим імпаکت-фактором, яка охоплює публікації з найавторитетніших світових видань. База даних містить відомості про понад 1 млрд бібліографічних посилань, отриманих за результатами аналізу впливової рецензованої періодики, книг і матеріалів конференцій. Кожне цитоване джерело ретельно індексується, що значно спрощує пошук [3].

Потрібно зауважити, що щороку масиви наукометричних баз даних збільшуються, тому виникає потреба в навичках роботи з платформою Web of Science, а саме – пошук якісної наукової інформації, аналіз світових тенденцій наукових досліджень, добір журналу для публікації. Застосування інструментів платформи Publos, Endnote, Korenio призначено для полегшення праці науковця за умови їх ефективного використання в науковій діяльності. Отже, виникає потреба в навчанні роботи з наукометричними базами даних, однією з форм якого є онлайн-вебінари.

Компанія Clarivate Analytics в Україні в межах підтримки користувачів, які мають доступ, щомісяця проводить цикли онлайн-вебінарів щодо використання платформи Web of Science. Інформування про проведення вебінарів здійснюється через електронну пошту для зареєстрованих користувачів платформи, через офіційну сторінку компанії Clarivate Analytics Українською у фейсбуку [2] та на офіційному сайті компанії [1]. Семінари безплатні та доступні за попередньою реєстрацією, на сайті є інструкція щодо реєстрації та долучення [1]. Під час реєстрації можна поставити запитання, на які в кінці вебінару надає відповідь спікер. Долучитися до вебінару можна як із комп'ютера, так і зі смартфона з виходом в Інтернет, що є дуже зручним для широкого кола користувачів. Вебінари проходять у системі Webex, що є зручною для долучення.

Вебінари компанії Clarivate Analytics мають широке охоплення як на всеукраїнському рівні, так і на міжнародному, їх умовно можна розділити на два види:

– вебінари, які орієнтовані на українських науковців; у процесі проведення аналізуються провідні університети та наукові установи України, авторські профілі українських учених та профілі організацій України. Мова проведення – українська.

– вебінари, орієнтовані на країни колишніх СНД, згуртовані за серіями, а серія містить кілька вебінарів. Під час прослуховування всіх серій вебінарів учасникам видається сертифікат про здобуті навички роботи на платформі. Мова проведення – російська.

Базою для проведення вебінарів для науковців Запорізького національного університету є наукова бібліотека, яка забезпечує інформування про вебінари за допомогою новин на офіційному сайті Запорізького національного університету <https://www.znu.edu.ua>, на сайті бібліотеки <http://library.znu.edu.ua> та розсилки інформації через систему документообігу університету. Учасники, які не змогли долучитися в режимі реального часу, можуть переглянути записи вебінарів на Youtube-каналі в зручний час; а також для науковців Запорізького національного університету розроблено розділ «Наукометрія» на сайті наукової бібліотеки, де можна переглянути онлайн-записи вебінарів і презентації вебінарів.

Структурно вебінари поділено на дві серії:

1. Серія «Ресурси Web of Science Group для ефективної наукової діяльності», яка містить такі вебінари:
– «Наукометрія для початківців».

Основні тези: Платформа Web of Science: огляд можливостей. Історія виникнення. Цілі і завдання. Дані для аналізу та їх обмеження. Основні показники. Коректне й некоректне застосування, причини і наслідки. Можливості для країни, організації та вченого. Фейки і міфи наукометрії;

– «Можливості платформи Web of Science для ефективної наукової діяльності».

Основні тези: Пошук і аналіз наукової літератури. Виявлення значущих робіт, уених, організацій, журналів, аналіз грантової підтримки. Оцінка теми дослідження, пошук партнерів, збереження результатів. Робота в основній колекції і спеціалізованих базах. Базовий, розширений і пошук у пристатейній літературі;

– «Публікаційна стратегія вченого».

Основні тези: Критерії якості наукових видань. Бізнес-моделі видання. Де і як знайти безплатний журнал. Публікаційний процес. Вибір видання. Структура статті. Оформлення рукопису за форматом журналу. Рецензування. Чому відхиляють статті. Що неприпустимо в науковій комунікації. Поширення публікації. Journal Citation Reports, EndNote, Master Journal List;

– «Презентація досягнень автора й організації».

Основні тези: Авторські профілі вченого Publons | ResearcherID, ORCID, Researchgate і організації (Organization-enhanced profile): можливості, функції, обмеження, створення і коригування. Чи можна вплинути на цитованість робіт. Звіти про публікаційну діяльність для групи вчених / організації за необхідний проміжок часу в EndNote.

2. Серія «Практичні рекомендації з публікації в міжнародних журналах», яка містить такі вебінари:

– «Як підготувати публікацію для міжнародного журналу».

Основні тези: Очікування редактора. Основні причини відмов у публікації. Робота з правками рецензентів. Структура наукової статті. Практичні поради з написання основних розділів. Відмінні риси академічної англійської мови. Складання анотації. Написання заголовків. Вибір ключових слів;

– «Можливості EndNote для роботи з бібліографією».

Основні тези: Процес підготовки статті для подачі в міжнародний журнал. Вимоги журналів до публікації. Створення власної бібліографічної бази даних за допомогою EndNote Online. Сортування записів, створення груп і управління доступом до них. Використання шаблонів оформлення бібліографії. Використання модуля Cite-While-You-Write для Microsoft Word і створення списку літератури безпосередньо під час написання тексту;

– «Як навчитися розбиратися в міжнародних журналах».

Основні тези: Показники якісного наукового видання. Імпакт-фактор і квартилі. Формування списку тематичних видань для публікації за допомогою Web of Science, EndNote (Match) і Journal Citation Reports. Поняття хижацького (сміттєвого, несумлінного) журналу та його основні ознаки. Приклади хижацьких розсилок: як перевірити, куди вам запропонували надіслати статтю.

Тривалість вебінару – одна година (для одного вебінару). Робота тренера з наукометричних ресурсів передбачає ознайомлення аудиторії з основними напрямками діяльності на вебінарах, практичне навчання, коментування запитань користувачів, які виникали під час роботи з платформою, та шляхів їх розв'язання; якщо питання потребує детального розгляду, представниками компанії ведеться комунікація через електронну пошту. Після проведення вебінару тренерами надаються методичні матеріали, а саме – презентації до онлайн-семінару.

Висновки. Міжнародні наукометричні бази даних є одним із найвпливовіших інструментів оприлюднення, аналізу та поширення результатів науково-дослідницької роботи в сучасному науковому світі. Завдяки використанню цих інструментів можлива не тільки якісна оцінка наукових здобутків, але й комунікація всіх науковців світу.

Навички роботи в міжнародних наукометричних базах даних є невіддільним складником професійного розвитку сучасного науковця. Пошук та аналіз якісної наукової інформації – це ядро наукового дослідження. Тому сучасний дослідник повинен орієнтуватися в міжнародному науковому просторі, систематизувати великі об'єми інформації.

Використання вебінарів як форми навчання роботи в наукометричних базах даних є дуже ефективним і користується попитом серед науковців Запорізького національного університету. Важливим є те, що, прослухавши серію вебінарів, можна на достатньому рівні оволодіти навичками роботи на платформі. Формат вебінару є зручним, адже проводять його фахівці компанії Clarivate Analytics, які в режимі реального часу

можуть допомогти з розв'язанням питань, які виникають у процесі використання бази даних. Адже здобути навички роботи на платформі допомагають науковцям інтегрувати й показувати свої здобутки у світовому науковому просторі.

Використана література:

1. Clarivate Analytics. URL: <https://clarivate.ru> (дата звернення: 30.09.2020).
2. Clarivate Analytics українською. URL: <https://www.facebook.com/WoS.Ukrainian/> (дата звернення: 02.10.2020).
3. Медведєва А. Ефективність використання наукометричної платформи Web of Science. *Вісник Книжкової палати*. 2019. № 5. С. 18–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2019_5_6.
4. Про надання доступу закладам вищої освіти і науковим установам до електронних наукових баз даних : Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2019 р. № 670. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5ce/bde/ba6/5cebdeba631d1590543978.pdf>.
5. Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук : Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 вересня 2019 р. № 1220. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5df/380/980/5df38098056b2868644137.pdf>.
6. Свяцький В., Скрипник О. Вебінар як складова дистанційної освіти. *Moderní informační technologie*. 2015. № 15. С. 71–73.
7. Словник української мови (Тлумачний словник української мови). URL: <https://www.slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B2%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%>.
8. Соловяненко Д. Політика індексації видань у наукометричних базах даних Web of Science та SciVerse Scopus. *Бібліотечний вісник*. 2012. № 1. С. 6–21.

References:

1. Clarivate Analytics [Site of Clarivate Analytics]. *clarivate.ru*. Retrieved from <https://clarivate.ru>. [in Russian].
2. Clarivate Analytics ukrainiskoiu [Site of Clarivate Analytics in Ukrainian]. *facebook.com/WoS*. Retrieved from <https://www.facebook.com/WoS.Ukrainian/> [in Ukrainian].
3. Medvedieva A. (2019) Efektyvnist vykorystannia naukometrychnoi platformy Web of Science. [The effectiveness of using the scientometric platform Web of Science]. *Visnyk Knyzhkovoї palaty – Bulletin of the Book Chamber*. 5, 18-20. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2019_5_6 [in Ukrainian].
4. Pro nadannia dostupu zakladam vyshchoї osvity i naukovym ustanovam do elektronnykh naukovykh baz danykh : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 travnia 2019 r. № 670. [On granting access to higher education institutions and research institutions to electronic scientific databases: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated May 16, 2019 № 670] (n.d.). *mon.gov.ua*.
5. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5ce/bde/ba6/5cebdeba631d1590543978.pdf> [in Ukrainian].
6. Pro opublikuvannia rezultativ dysertatsii na zdobuttia naukovykh stupeniv doktora i kandydata nauk : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 23 veresnia 2019 r. № 1220 [On the publication of the results of the dissertation on the achievements of scientific degrees of doctors and candidates of sciences: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine, September 23, 2019. № 1220]. (n.d.). *mon.gov.ua*. Retrieved from URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5df/380/980/5df38098056b2868644137.pdf> [in Ukrainian].
7. Sviatskyi V., Skrypnik O. (2015) Vebinar yak skladova dystantsiinoї osvity [Webinar as a component of distance education]. *Moderní informační technologie – Modern information technology*. 15, 71-73 [in Ukrainian].
8. Slovnyk ukraїnskoї movy (Tlumachnyi slovnyk ukraїnskoї movy) [Dictionary of the Ukrainian language (Explanatory dictionary of the Ukrainian language)]. *slovnyk.ua* Retrieved from URL: <https://www.slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B2%D0%B5%D0%B1%D1%96%D0%BD%D0%B0%> [in Ukrainian].
9. Solovianenko D. (2012) Polityka indeksatsii vydan u naukometrychnykh bazakh danykh Web of Science ta SciVerse Scopus [Policy of indexing publications in scientometric databases Web of Science and SciVerse Scopus]. *Bibliotечnyi visnyk – Library Bulletin*. 1, 6-21 [in Ukrainian].

Prosiana D. I., Tomchenko M. A. Webinar as a form of development of professional competencies of future scientific and pedagogical workers

The article considers the effectiveness of the use of webinars in the process of projection training of future research and teaching staff to use international scientometric databases on the example of Clarivate Analytics. Analysis of the use of webinars as a form of education allows understanding the process of forming competencies in working with the Web of Science platform, to identify the features of using webinars as a form of learning, if necessary to develop trainings on certain topics.

The use of scientometric databases is a topical issue, which is addressed by such domestic researchers as O. M. Spirin, L. Y. Kostenko, V. M. Bykov and foreign S. D. Haitun, R. Price, J. Kaur, and others.

At the present stage, information and communication technologies (ICT) are actively used in vocational education, one of the forms of which is a webinar. The effectiveness of using webinars as a form of distance learning is growing every year, which gives the opportunity to conduct trainings, seminars, online courses from leading professionals via the Internet. Webinars are common for various focus groups, both for higher education seekers and for research and teaching staff among higher education institutions. Recognized among researchers and graduates are webinars from Clarivate Analytics, which are aimed at acquiring basic and special skills in the application of the international scientometric platform Web of Science.

Given the peculiarities of higher education reform and the rapid development of scientific information, the analysis of the use of webinars as a form of training and acquisition of practical skills, further use of research and teaching staff and researchers in research scientometric databases on the example of Clarivate Analytics in training scientific and pedagogical workers to the use of high-quality international scientific information, namely the use of international scientometric databases in scientific and pedagogical activities.

Key words: webinar, professional competence, scientometric database, Web of Science.